

PRVI ODJEL

PREDMET ORLIĆ protiv HRVATSKE

(Zahtjev br. 48833/07)

PRESUDA

STRASBOURG

21. lipanj 2011.

Ova će presuda postati konačnom pod okolnostima utvrđenim u članku 44. stavku 2. Konvencije. Može biti podvrgnuta uredničkim izmjenama.

U predmetu Orlić protiv Hrvatske,

Europski sud za ljudska prava (Prvi odjel) zasjedajući u vijeću u sastavu:

g. Anatoly Kovler, *predsjednik*,

gđa *Nina Vajić*,

g. Peer Lorenzen,

gđa Elisabeth Steiner,

g. Khanlar Hajiyeu,

g. George Nicolaou,

gđa Mirjana Lazarova Trajkovska, suci,

i g. Søren Nielsen, tajnik Odjela,

nakon vijećanja zatvorenog za javnost 31. svibnja 2011. godine,

donosi sljedeću presudu koja je usvojena ovog datuma:

POSTUPAK

1. Postupak u ovome predmetu pokrenut je na temelju zahtjeva (br. 48833/07) protiv Republike Hrvatske što ga je 3. rujna 2007. godine hrvatski državljani g. Petar Orlić ("podnositelj zahtjeva") podnio Sudu na temelju članka 34. Konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda ("Konvencija").

2. Podnositelja zahtjeva zastupao je g. M. Zrilić, odvjetnik iz Rijeke. Hrvatsku vladu ("Vlada") zastupala je njena zastupnica gđa Š. Stažnik.

3. Dana 27. kolovoza 2010. godine predsjednik Prvog odjela odlučio je Vladu obavijestiti o zahtjevu. Odlučeno je istovremeno odlučiti o dopuštenosti i osnovanosti prigovora (članak 29., stavak 1.).

ČINJENICE**A. OKOLNOSTI PREDMETA**

4. Podnositelj zahtjeva je rođen 1950. godine i živi u Punatu na otoku Krku, u Hrvatskoj.

1. Pozadina predmeta

5. Podnositelj zahtjeva je bio u djelatnoj vojnoj službi u bivšoj Jugoslavenskoj narodnoj armiji (u daljnjem tekstu: "JNA") gotovo dvadeset tri godine, do 25. lipnja 1991. godine kad je dragovoljno napustio JNA i preselio se iz Postojne, Slovenija, gdje je imao stanarsko pravo na stanu koji mu je dala JNA, u Rijeku, Hrvatska.

6. Podnositelj zahtjeva stavio se na raspolaganje za službu u Hrvatskoj vojsci. Bio je nezaposlen do prosinca 1991. godine kad je pronašao građansko zaposlenje. Nakon toga je bio u službi u Hrvatskoj vojsci od listopada 1993. do listopada 1994. godine te je na kraju otišao u mirovinu 31. prosinca 2007. godine.

7. U međuvremenu je Vlada dana 17. srpnja 1991. godine donijela Uredbu o zabrani raspolaganja nekretninama na teritoriju Republike Hrvatske ("Uredba"), objavljenu u Narodnim novinama br. 36/1991 od 24. srpnja 1991., kojom je zabranjeno svako raspolaganje nekretninama na teritoriju Hrvatske koje su pripadale saveznom ustanovama bivše Jugoslavije ili pravnim osobama koje su imale sjedište u jednoj od njenih saveznih jedinica. Ova je Uredba stupila na snagu dana 24. srpnja 1991. godine.

8. Podnositelj zahtjeva imao je stanarsko pravo na stanu u Postojni, Slovenija. Dana 22. kolovoza 1991. godine podnositelj zahtjeva je taj stan vratio JNA, kako bi dobio prvenstvo za dodjelu drugog stana.

9. Dana 5. rujna 1991. godine JNA je dala podnositelju zahtjeva pravo otkupa stana u Rijeci i on je preselio u taj stan sa svojom obitelji.

10. Na temelju Vladine Uredbe od 2. listopada 1991. godine sva imovina bivše JNA postala je vlasništvo Republike Hrvatske.

11. Dana 8. listopada 1991. godine Republika Hrvatska objavila je svoju neovisnost.

12. Dana 8. studenog 1991. godine Vlada RH i riječki korpus JNA sklopili su sporazum kojim je Vlada RH zajamčila osobnu sigurnost onih pripadnika riječkog korpusa JNA koji nisu željeli otići iz riječkog područja kao i poštivanje njihovih stečenih prava.

13. Dana 22. studenog 1991. godine Vlada RH i JNA sklopile su daljnji sporazum kojim je Vlada RH zajamčila osobnu sigurnost onim pripadnicima JNA koji nisu željeli napustiti Hrvatsku nakon prestanka svoje službe u JNA te prihvatila da će poštivati nepovredivost njihove privatne imovine i nastavak njihovog prava da stanuju u stanovima koje im je dala JNA.

14. Od siječnja 1992. do njegovog iseljenja u listopadu 2004. godine podnositelj zahtjeva je Ministarstvu obrane RH plaćao najamninu i sve naknade za stan u Rijeci. Računi su do lipnja 2000. godine bili izdavani na ime G.R.-a, prethodnog nositelja stanarskog prava na istom stanu. Od lipnja 2000. godine računi su izdavani na ime podnositelja zahtjeva.

15. Godine 1997. podnositelj zahtjeva je primio, kao dar od svog oca, dio kuće u Punatu na otoku Krku, Hrvatska.

2. *Građanski postupak*

16. Država je 1996. godine podnijela građansku tužbu protiv podnositelja zahtjeva Općinskom sudu u Rijeci, tražeći njegovo iseljenje. Država tvrdi da je kao vlasnik stana imala pravo tražiti iseljenje podnositelja zahtjeva jer je odluka koju je donijela JNA, kojom je podnositelju zahtjeva

dodijelila pravo kupiti dotični stan, bila protivna Uredbi. Država je zatražila povrat posjeda stana.

17. U svom odgovoru na tužbu od 16. studenog 1996. godine podnositelj zahtjeva tvrdi da je služio u JNA kao časnik, da mu je dotični stan dodijelila JNA i da je stoga imao valjanu pravnu osnovu za posjed stana. Nadalje tvrdi da je imao stanarsko pravo na stanu u Postojni, kojeg se odrekao kako bi dobio stanarsko pravo na stanu u Rijeci. Također tvrdi da se, na poziv hrvatskih vlasti, stavio na raspolaganje za službu u Hrvatskoj vojsci, te da ima dvoje školske djece.

18. Dana 24. listopada 2000. godine Općinski sud je presudio u korist države i naložio podnositelju zahtjeva da isprazni stan. Sud je utvrdio da je država vlasnik stana i da podnositelj zahtjeva nema nikakvu pravnu osnovu za posjed tog stana. Mjerodavni dio presude glasi kako slijedi:

“Među strankama je sporno da li tuženi predmetni stan koristi temeljem valjane pravne osnove.

U vezi s navedenim valja navesti da se tuženi uselio u predmetni stan temeljem rješenja Komande garnizona br. 499-154-5 of 5. rujna 1991., a koje rješenje sukladno čl. 1. i čl. 3. Uredbe o zabrani raspolaganja nekretninama na teritoriju Republike Hrvatske (Narodne novine 36/91) ništavo, te ne predstavlja valjanu pravnu osnovu za stjecanje stanarskog prava kako je propisano odredbom čl. 59. st. 1. Zakona o stambenim odnosima. Navedena Uredba je stupila na snagu 17. srpnja 1991, a rješenje Komande garnizona je doneseno 5. rujna 1991., dakle nakon stupanja na snagu navedene Uredbe. Kako je...pravni akt donesen protivno odredbama Uredbe ništav ... pravna posljedica je da se pravna situacija stranaka vraća u prvotno stanje kakvo je postojalo prije donošenja ništavnog pravnog akta ili ništavnog ugovora, valjalo je usvojiti zahtjev tužitelja u cijelosti...”

19. Podnositelj zahtjeva podnio je žalbu u kojoj je tvrdio da Republika Hrvatska, prije nego što je proglasila svoju neovisnost, nije bila ovlaštena donositi Uredbe koje su se odnosile na imovinu JNA. Pozvao se i na sporazum između Vlade RH i JNA. Ponovio je svoju tvrdnju da je, kad je napustio JNA, postupao na poziv hrvatskih vlasti i da se stavio na raspolaganje za službu u Hrvatskoj vojsci.

20. Dana 19. rujna 2001. godine Županijski sud u Rijeci potvrdio je prvostupanjsku presudu, prihvativši obrazloženje prvostupanjskog suda, te nije prihvatio argument podnositelja zahtjeva da Republika Hrvatska nije bila ovlaštena donijeti tu Uredbu. Mjerodavni dio presude glasi kako slijedi:

“... sud prvog stupnja utvrđuje da je tuženik uselio u stan u Rijeci, Mihanovićeve br. 2, temeljem rješenja Komande garnizona ... koje rješenje je sukladno čl. 1. i 3. Uredbe ... te ne predstavlja valjanu pravnu osnovu za stjecanje stanarskog prava, kakvu propisuje odredba čl. 59. st. 1. Zakona o stambenim odnosima ... Navedena Uredba stupila je na snagu 17. srpnja 1991., dok je citirano rješenje Komande Garnizona doneseno 5. rujna 1991., dakle nakon stupanja na snagu navedene Uredbe. Obzirom na utvrđene posljedice ništavosti takvog akta, [prvostupanjski sud] udovoljava tužbenom zahtjevu tužitelja i donosi pobijanu presudu.

Navedena činjenična i pravna utvrđenja suda prvog stupnja kao pravilna prihvaća i ovaj sud.

Nisu osnovani žalbeni navodi tuženika da Republika Hrvatska do proglašenja svoje neovisnosti nije bila ovlaštena donositi Uredbe kojima bi zabranjivala raspolaganje nekretninama koje su kao sredstvo federacije bile na upravljanju i raspolaganju bivše JNA osnovnom tada saveznog propisa – Zakona o sredstvima i financiranju JNA, pa tako niti donijeti Uredbu o zabrani raspolaganja nekretninama na teritoriju Republike Hrvatske...

Citirana Uredba temeljena je na odredbi čl. 140. st. 2. Ustava Republike Hrvatske prema kojoj „ako se aktom ili postupkom tijela federacije ili tijela druge republike ... naruši teritorijalna cjelovitost Republike Hrvatske, ili ako bude dovedena u neravnotežan položaj u federaciji ili joj budu ugroženi interesi, republički organi će na temelju prava na samoodređivanje i ovim Ustavom utvrđenog suvereniteta Republike Hrvatske, donijeti potrebne odluke radi zaštite suvereniteta i interesa Republike Hrvatske.

Pravilno je stoga sud prvog stupnja osnovom odredbe čl. 1. i 3. Uredbe... utvrdio ništavim rješenje Komande garnizona, jer je isto doneseno nakon što je citirana Uredba stupila na snagu dana 24. srpnja 1991., slijedom čega tuženik nema valjani pravni osnov stanovanja u stanu u Rijeci ... te je irelevantno pozivanje istog na Sporazum Vlade Republike Hrvatske i JNA od 22. studenog 1991. godine....”

21. Podnositelj zahtjeva je 1. veljače 2002. godine podnio ustavnu tužbu. U toj ustavnoj tužbi podnositelj zahtjeva tvrdi da mu je dotični stan dodijelila bivša JNA na osnovi zakona savezne države, prije nego što je Republika Hrvatska proglasila svoju neovisnost. I opet je ponovio svoju tvrdnju da je, kad je napustio JNA, postupao na poziv hrvatskih vlasti i da se stavio na raspolaganje za službu u Hrvatskoj vojsci.

22. Točno neutvrđenog dana podnositelj zahtjeva je zatražio od Ministarstva obrane kao vlasnika stana, da sklopi ugovor o prodaji stana između Ministarstva kao prodavatelja i njega kao kupca. Dana 19. travnja 2004. godine podnositelj zahtjeva je podnio još jedan zahtjev Ministarstvu obrane, kako bi legalizirao svoj posjed stana. Tvrdio je da ima stanarsko pravo na stanu i pravo kupiti stan na temelju članka 2., Dodatka G. Ugovora o pitanjima sukcesije. Dana 27. srpnja 2004. godine Ministarstvo obrane odbilo je njegov zahtjev, našavši da sporazum koji je citirao podnositelj zahtjeva nije primjenjiv na predmet podnositelja zahtjeva.

23. Dana 12. travnja 2007. godine Ustavni sud je odbio ustavnu tužbu podnositelja zahtjeva, prihvativši obrazloženje nižih sudova.

3. Ovršni postupak

24. Dana 9. srpnja 2002. godine Općinsko državno odvjetništvo u Rijeci zatražilo je pred Općinskim sudom u Rijeci ovrhu iseljenjem podnositelja zahtjeva. Rješenje o ovrsi doneseno je dana 30. prosinca 2002. godine. Podnositelj zahtjeva je podnio žalbu, tvrdeći da bi mu iseljenje iz stana nanijelo nepopravljivu štetu jer bi on i njegova obitelj postali beskućnici. Zatražio je i odgodu iseljenja do donošenja odluke Ustavnog suda o njegovoj ustavnoj tužbi .

25. Dana 10. veljače 2004. godine Općinski sud u Rijeci odbio je zahtjev podnositelja zahtjeva za odgodu iseljenja, nalazeći da navedene osnove nisu navedene u Ovršnom zakonu, i da podnositelj zahtjeva nije konkretno naveo kakvu bi štetu pretrpio ako bude iseljen.

26. Podnositelj zahtjeva je podnio žalbu, tvrdeći, *inter alia*, da je Općinski sud u Rijeci zanemario njegovu tvrdnju da bi iseljenjem on i njegova obitelj postali beskućnici.

27. Dana 26. svibnja 2004. godine Općinski sud u Rijeci odbio je žalbe podnositelja zahtjeva protiv rješenja o ovrsi i odluke o odgodi iseljenja, nalazeći da postupak po ustavnoj tužbi koji je bio u tijeku i nenadoknadiva šteta koja se navodi ne predstavljaju valjane osnove za uspješno pobijanje rješenja o ovrsi.

28. Iseljenje je prvotno zakazano za 14. rujan 2004. godine. Tom su se prigodom predstavnici Općinskog državnog odvjetništva u Rijeci suglasili sa zahtjevom podnositelja zahtjeva da se iseljenje odgodi do 28. listopada 2004. godine. Podnositelj zahtjeva postupio je po rješenju o ovrsi i ispraznio stan dana 28. listopada 2004. godine.

II Mjerodavno domaće pravo i praksa

29. Mjerodavni dio Sporazuma od 8. studenog 2001. godine sklopljenog između Vlade RH i JNA korpusa Rijeka glasi:

II

“Pripadnicima Riječkog korpusa JNA koji ne žele napustiti riječko područje Vlada Republike Hrvatske zajamčuje osobnu sigurnost i poštivanje stečenih prava, uključujući ona iz radnog odnosa, a najkasnije sa datumom iz čl. XII Sporazuma. Ta garancija odnosi se i na članove obitelji spomenutih pripadnika Riječkog korpusa. ...”

XII

“... odlazak pripadnika Riječkog korpusa sa područja Republike Hrvatske obaviti će se najkasnije do 10. prosinca 1991.”

30. Mjerodavni dio Sporazuma od 22. studenog 2001. sklopljenog između Vlade RH i JNA glasi:

IV

“Republika Hrvatska jamčiti će osobnu sigurnost, nepovredivost privatne svojine i nepromijenjena prava na korištenje stanova pripadnicima jedinica, institucija i komandi JNA koji ne žele napustiti područje Zagreba ili teritoriju Republike Hrvatske kada prestane njihova služba u JNA, kao i članovima njihovih obitelji ...”

31. Članak 34. Ustava Republike Hrvatske (Narodne novine, br. 41. i 55.) glasi kako slijedi:

Dom je nepovrediv.

Samo sud može obrazloženim pisanim nalogom utemeljenim na zakonu odrediti da se dom ili drugi prostor pretraži.

Pravo je stanara da on ili njegov zastupnik i obvezatno dva svjedoka budu nazočni pri pretrazi doma ili drugoga prostora.

U skladu s uvjetima što ih predviđa zakon, redarstvene vlasti mogu i bez sudskog naloga ili privole držatelja stana ući u dom ili prostorije te izvršiti pretragu bez nazočnosti svjedoka, ako je to neophodno radi izvršenja naloga o uhićenju ili radi hvatanja počinitelja kaznenog djela odnosno otklanjanja ozbiljne opasnosti po život i zdravlje ljudi ili imovinu većeg opsega.

Pretraga radi pronalaženja ili osiguranja dokaza za koje postoji osnovana vjerojatnost da se nalaze u domu počinitelja kaznenog djela, može se poduzeti samo u nazočnosti svjedoka.

32. Mjerodavne odredbe Zakona o stambenim odnosima (Narodne novine br. 51/1985, 42/1986, 22/1992 i 70/1993 glase kako slijedi:

Članak 59.

"Stanarsko pravo stječe se danom useljenja u stan na osnovi pravomoćne odluke o davanju stana na korištenje ili koje druge valjane pravne osnove, ako ovim zakonom nije drukčije određeno."

33. Zakon o prodaji stanova na kojima postoji stanarsko pravo (Narodne novine br. 27/1991, 33/1992, 43/1992, 69/1992 25/1993, 26/1993, 48/1993, 2/1994, 44/1994, 47/1994, 58/1995, 11/1996, 11/1997 i 68/1998) uređuje uvjete za prodaju stanova na kojima postoji stanarsko pravo. Općenito ovim se zakonom daje pravo nositelju stanarskog prava stana u društvenom vlasništvu da ga kupi pod povoljnim uvjetima prodaje.

Mjerodavna odredba Zakona propisuje kako slijedi:

Članak 4.

"Svaki nositelj stanarskog prava (u daljem tekstu: stanar) može istaći zahtjev za kupnju stana u pisanom obliku.....vlasniku.... (u daljem tekstu: prodavatelj)... a prodavatelj ga je dužan prodati.

..."

34. Članak 161., stavak 1. Zakona o vlasništvu i drugim stvarnim pravima (Narodne novine br. 91/1996) glasi kako slijedi:

"Vlasnik ima pravo zahtijevati od osobe koja posjeduje njegovu stvar da mu ona preda svoj posjed te stvari."

35. Mjerodavni dio Zakona o parničnom postupku (Službeni list SFRJ br. 4/1977, 36/1977 (corrigendum), 36/1980, 69/1982, 58/1984, 74/1987, 57/1989, 20/1990, 27/1990 i 35/1991, i Narodne novine Republike Hrvatske br. 53/1991, 91/1992, 58/1993, 112/1999, 88/2001, 117/2003, 88/2005, 2/2007, 84/2008 i 123/2008), propisivao je kako slijedi:

Ponavljanje postupka u povodu konačne presude Europskog suda za ljudska prava u Strasbourgu o povredi temeljnog ljudskog prava ili slobode

Članak 428.a

Kad Europski sud za ljudska prava utvrdi povredu kojeg ljudskog prava ili temeljne slobode zajamčene Konvencijom za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda i dodatnih Protokola uz tu Konvenciju koje je Republika Hrvatska ratificirala, stranka može, u roku od trideset dana od konačnosti presude Europskog suda za ljudska prava, podnijeti zahtjev sudu u Republici Hrvatskoj koji je sudio u prvom stupnju u postupku u kojemu je donesena odluka kojom je povrijeđeno ljudsko pravo ili temeljna sloboda, za izmjenu odluke kojom je to pravo ili temeljna sloboda povrijeđeno.

Postupak iz stavka 1. ovoga članka provodi se uz odgovarajuću primjenu odredaba o ponavljanju postupka.

U ponovljenom postupku sudovi su dužni poštivati pravna stajališta izražena u konačnoj presudi Europskog suda za ljudska prava kojom je utvrđena povreda temeljnog ljudskog prava ili slobode.

36. Mjerodavni dio odluke Ustavnog suda br. U-III/408/2003 od 18. veljače 2004. godine glasi kako slijedi:

“U svezi isticanja povrede ustavnog prava propisanog člankom 34. Ustava, napominje se da do povrede tog ustavnog prava ne može doći postupanjem sudova u ovršnom postupku, budući da se članak 34. Ustava odnosi na jamstvo nepovredivosti doma u smislu postupanja redarstvenih vlasti prilikom ulaska i pretrage stana u cilju izvršenja naloga o uhićenju ili radi hvatanja počinitelja kaznenog djela, odnosno radi otklanjanja ozbiljne opasnosti po život i zdravlje ljudi ili imovine većeg opsega, pa te ustavne odredbe nisu mjerodavne u konkretnom ustavnosudskom postupku..”

PRAVO

I. Navodna povreda članka 8. Konvencije

37. Podnositelj zahtjeva prigovara da su domaći sudovi, naloživši njegovu iseljenje, povrijedili njegovo pravo na poštivanje njegovog doma zajamčeno člankom 8. Konvencije, čiji mjerodavni dio glasi kako slijedi:

“1. Svatko ima pravo na poštivanje svoga privatnog i obiteljskog života, doma i dopisivanja.

2. Javna vlast se neće miješati u ostvarivanje tog prava, osim u skladu sa zakonom i ako je u demokratskom društvu nužno radi interesa državne sigurnosti, javnog reda i mira, ili gospodarske dobrobiti zemlje, te radi sprječavanja nereda ili zločina, radi zaštite zdravlja ili morala ili radi zaštite prava i sloboda drugih. ”

A. Dopuštenost

1. *Iscrpljenje domaćih pravnih sredstava*

38. Vlada prvo navodi da podnositelj zahtjeva nije iscrpio sva domaća pravna sredstva, tvrdeći da u postupcima pred nacionalnim sudovima, i, osobito, u svojoj ustavnoj tužbi, nije naveo niti jednu povredu svog prava na poštivanje svog doma.

39. Podnositelj zahtjeva osporava te tvrdnje.

40. Sud ponavlja kako pravilo o iscrpljivanju domaćih pravnih sredstava iz članka 35., stavka 1. Konvencije obvezuje podnositelje zahtjeva da prvo upotrijebe pravna sredstva koja su redovno dostupna i dostatna u domaćem pravnom sustavu, kako bi im bilo moguće dobiti zadovoljštinu za navodne povrede. Postojanje pravnih sredstava mora biti dovoljno izvjesno, u praksi kao i u teoriji, jer će im u protivnome nedostajati potrebna dostupnost i djelotvornost. Vlada koja se poziva na neiscrpljenje domaćih pravnih sredstava dužna je uvjeriti Sud da je pravno sredstvo bilo djelotvorno te raspoloživo u teoriji i praksi u mjerodavno vrijeme, drugim riječima, da je bilo dostupno, da je moglo pružiti pravnu zaštitu u odnosu na prigovore podnositelja zahtjeva, te da je davalo razumne izgleda za uspjeh (vidi predmet između mnogo drugih izvora prava, predmet *Akdivar and Others protiv Turkey*, 16. rujna 1996., Reports of Judgments and Decisions 1996. IV, stavak 68.).

41. Vraćajući se ovome predmetu Sud primjećuje da izričaj članak 34. Ustava ne jamči izričito pravo na poštivanje nečijeg doma u smislu članka 8. Konvencije, nego mu je cilj osiguranje zaštite samo od neovlaštenih pretraga. S tim u vezi Sud primjećuje da je sam Ustavni sud tako presudio u svojim odlukama (vidi predmet stavak 33. ove presude). Međutim, ostavljajući to pitanje po strani, Sud primjećuje da je podnositelj zahtjeva podnio ustavnu tužbu u kojoj je, barem u biti, prigovorio da je uslijed odluke nižih sudova kojom je naloženo njegovo iseljenje, on izgubio svoj dom. U takvim se okolnostima Sud uvjerio da je podnositelj zahtjeva iscrpio domaća pravna sredstva u odnosu na svoj prigovor na temelju članka 8. Konvencije koji se tiče njegovog prava na poštivanje njegovog doma. Prema tome, taj se prigovor ne može odbaciti zbog neiscrpljenja domaćih pravnih sredstava.

2. *Poštivanje pravila o šest mjeseci*

42. Vlada tvrdi da je zahtjev podnesen nakon isteka roka od šest mjeseci, koji treba računati od datuma kad je presuda kojom je naloženo iseljenje podnositelja zahtjeva postala pravomoćna (19. rujna 2001.) a ne od datuma kad je donesena odluka Ustavnog suda.

43. Podnositelj zahtjeva pobija te tvrdnje.

44. Sud ponavlja da je cilj roka od šest mjeseci iz članka 35., stavka 1. promicati pravnu izvjesnost, osiguravajući da se s predmetima u kojima se postavljaju pitanja na temelju Konvencije postupa u razumnom roku i da prošle odluke ne budu trajno otvorene za pobijanje. On označuje vremenske granice nadzora koji obavljaju organi Konvencije dajući znak i pojedincima i državnim vlastima kad nastupa razdoblje nakon kojega takav nadzor više nije moguć (vidi, između mnogo drugih izvora prava, predmet *Walker protiv Ujedinjene Kraljevine* (dec.), br. 34979/97, ECHR 2000-I).

45. U pravilu, rok od šest mjeseci počinje teći od datuma konačne odluke u procesu iscrpljivanja domaćih pravnih sredstava. Članak 35., stavak 1. ne može se tumačiti na način koji bi tražio da podnositelj zahtjeva obavijesti Sud o svom prigovoru prije nego što je njegov položaj u vezi s tom stvari konačno riješen na domaćoj razini.

46. Sud primjećuje da se, da bi poštivali načelo supsidijarnosti, u načelu od podnositelja zahtjeva traži da prije nego što podnesu svoje prigovore sudu daju Ustavnom sudu RH, kao najvišem sudu u Hrvatskoj, mogućnost ispravljanja njihove situacije.

47. Kao što je naprijed objašnjeno, u svojoj je ustavnoj tužbi podnositelj zahtjeva pobijao odluku nižih sudova kojom je naloženo njegovo iseljenje, te iznio neke mjerodavne tvrdnje. Stoga je dao Ustavnom sudu priliku da ispita ista otvorena pitanja koja sad iznosi pred Sudom. Zahtjev je podnesen Sudu 3. rujna 2007. godine, u roku od šest mjeseci od donošenja odluke Ustavnog suda od 12. travnja 2007. godine. Slijedi da prigovor Vlade treba odbiti.

3. Zaključak

48. Sud primjećuje da ovaj zahtjev nije očito neosnovan u smislu članka 35. stavka 3. Konvencije. Nadalje primjećuje i da on nije nedopušten ni po kojoj drugoj osnovi. Stoga treba utvrditi da je dopušten.

B. Osnovanost

1. Tvrdnje stranaka

49. Podnositelj zahtjeva tvrdi da je do povrede njegovog prava na poštivanje njegovog doma došlo time što je iseljen iz svoga doma i da je ocjena valjanosti pravne osnove njegovog posjeda stana koju su izvršili nacionalni sudovi bila netočna. Tvrdi da je tijekom službe u JNA plaćao doprinose u mirovinski fond, da je, prije nego što je napustio JNA 1991. godine, imao stanarsko pravo na stanu u Postojini, Slovenija, i da je napustio JNA na početku izbijanja sukoba u bivšoj Jugoslaviji i ponudio svoju službu Hrvatskoj vojsci.

50. Nadalje tvrdi da prije nego što je proglasila svoju neovisnost Republika Hrvatska nije bila ovlaštena donijeti Uredbu, jer se ona odnosila

na imovinu JNA koja je bila savezna imovina dana JNA temeljem saveznog zakona.

51. Vlada tvrdi da nije došlo do miješanja u pravo podnositelja zahtjeva na poštivanje njegovog doma, jer je u vrijeme kad je iseljen iz stana o kojemu je riječ podnositelj zahtjeva već postao vlasnikom kuće u Punatu, smještene u istoj županiji.

52. Nadalje, podnositelj zahtjeva nije tvrdio pred nacionalnim sudovima da bi stan o kojemu je riječ bio njegov dom i da bi bilo povrijeđeno njegovo pravo na poštivanje njegovog doma. Sudovi su stoga oslobođeni primjene testa razmjernosti temeljem članka 8. Konvencije.

2. Ocjena Suda

(a) Radi li se o ovdje pravu koje štiti članak 8.

53. Prvo pitanje na koje Sud treba odgovoriti je ima li podnositelj zahtjeva zahtjev o kojemu se može raspravljati, da je imao pravo zaštićeno člankom 8., i, konkretnije vezano za ovaj predmet, može li se stan o kojemu je riječ smatrati domom podnositelja zahtjeva.

54. Sudska je praksa organa Konvencije jasna kad se radi o tome da pojam "dom" u smislu članka 8. nije ograničen na one prostorije koje su u zakonitom posjedu ili koje su zakonito izgrađene. "Dom" je autonomni koncept koji ne ovisi o klasifikaciji u domaćem pravu. Predstavljaju li neke konkretne prostorije "dom" koji privlači zaštitu članka 8., stavka 1. ovisit će o činjeničnim okolnostima, posebice o postojanju dovoljnih i trajnih veza s konkretnim mjestom (vidi predmet *Buckley protiv Ujedinjene Kraljevine*, 25. rujna 1996., *Reports* 1996-IV, stavci 52.-54., i izvješće Komisije do 11. siječnja 1995., stavak 63.; *Gillow protiv Ujedinjene Kraljevine*, 24. studeni 1986., stavak 46., Serija A br. 109; *Wiggins protiv Ujedinjene Kraljevine*, br. 7456/76, odluka Komisije od 8. veljače 1978., DR 13, str. 40; i *Prokopovich protiv Russia*, br. 58255/00, stavak 36., ECHR 2004-XI (izvadci)). Tako je pitanje treba li neku nekretninu klasificirati kao "dom" činjenično pitanje i ne ovisi o zakonitosti posjeda na temelju domaćeg prava. (vidi predmet *McCann protiv Ujedinjene Kraljevine*, br. 19009/04, stavak 46., 13. svibnja 2008.).

55. Glede ovoga predmeta, nesporno je da su podnositelj zahtjeva i njegova obitelj živjeli u stanu o kojemu je riječ između studenog 1991. i 28. listopada 2004. godine, kada su iseljeni. Tako je u vrijeme kad je došlo do miješanja u pravo podnositelja zahtjeva na poštivanje njegovog doma on živio u stanu o kojemu je riječ sa svojom obitelji. S obzirom na naprijed ukratko iznesene činjenične okolnosti, Sud nalazi da je podnositelj zahtjeva imao dovoljne i trajne veze sa stanom o kojemu je riječ da bi taj stan smatralo njegovim "domom" u svrhu članka 8. Konvencije, usprkos činjenici što prema nalazima nacionalnih sudova on nije imao nikakvu pravnu osnovu za njegov posjed.

(b) Je li došlo do miješanja u pravo podnositelja zahtjeva na poštivanje njegovog doma

56. Sud je do sada donio nekoliko presuda u kojima je ocjenjivao pitanje miješanja u pravo podnositelja/podnositeljice zahtjeva na poštivanje njegovog ili njezinog doma u okolnostima u kojima je bilo doneseno rješenje o iseljenju. U predmetu *Stanková protiv Slovačke* (br. 7205/02, 9. listopada 2007.) Sud je presudio kako slijedi:

“57. Sud primjećuje, a to nije sporno među strankama, da je obveza podnositeljice zahtjeva da napusti stan predstavljala miješanje u njeno pravo na poštivanje njenoga doma koje se osnivalo na mjerodavnim odredbama Građanskog zakonika i rješenju o ovrsi iz 1995.”

57. Nakon toga je Sud u predmetu *McCann protiv Ujedinjene Kraljevine* (br. 19009/04, 13 May 2008) presudio:

“47. Stranke su nadalje suglasne da je učinak obavijesti o otkazu koju je supruga podnositelja zahtjeva dostavila lokalnim vlastima, zajedno s postupkom zbog smetanja posjeda koji su pokrenule lokalne vlasti, predstavljao miješanje u pravo podnositelja zahtjeva na poštivanje njegovog doma.”

58. Nadalje, u predmetu *Ćosić protiv Hrvatske* (br. 28261/06, 15. siječnja 2009.) Sud je presudio

“18. Sud smatra kako obveza podnositeljice da isprazni stan predstavlja miješanje u njeno pravo na poštivanje njenoga doma, bez obzira na činjenicu što presuda kojom se nalaže njeno iseljenje još nije izvršena .”

59. Sud ne vidi nikakav razlog da odstupi od ovog pristupa u ovome predmetu. Sud smatra da iseljenje koje je naloženo i provedeno u odnosu na podnositelja zahtjeva, tako da napusti stan, predstavlja miješanje u njegovo pravo na poštivanje njegovog doma.

(c) Je li miješanje propisano zakonom i teži li se njime ostvariti legitiman cilj

60. Podnositelju zahtjeva su nacionalni sudovi na temelju hrvatskih zakona koji uređuju pravo vlasništva, a koji ovlašćuju vlasnika da traži povrat posjeda svoje stvari kad posjednik nema nikakvu pravnu osnovu za posjed, naložili da isprazni stan o kojemu je riječ.

61. S tim u vezi Sud prvo ponavlja da je u prvom redu na domaćim vlastima, osobito sudovima, da tumače i primjenjuju domaće pravo, čak i u onim područjima gdje Konvencija „uključuje“ pravila toga prava, budući da su nacionalne vlasti po prirodi stvari, posebno kvalificirane riješiti pitanja koja nastaju s tim u vezi (vidi, *mutatis mutandis*, predmet *Winterwerp protiv Nizozemske*, 24. listopada 1979., stavak 46., Serija A br. 33). Kad nema proizvoljnosti, Sud neće tumačenje koje su dale nacionalne vlasti zamijeniti svojim tumačenjem (vidi, na primjer, predmet *Tejedor García protiv Španjolske*, 16. prosinca 1997., stavak 31., Reports of Judgments and Decisions 1997-VIII).

62. Sud se tako uvjerio da su odluke nacionalnih sudova kojima je bilo naloženo iseljenje podnositelja zahtjeva bile u skladu s domaćim pravom, osobito sa Zakonom o stambenim odnosima i Zakonom o vlasništvu (vidi gore, stavke 32. i 34. ove presude). Stoga se miješanjem o kojemu je riječ težilo ostvariti legitimni cilj gospodarskog boljitka zemlje.

(d) Je li miješanje bilo "nužno u demokratskom društvu"

63. Središnje je pitanje u ovome predmetu je li miješanje bilo razmjerno cilju koji se težilo ostvariti, te stoga „potrebno u demokratskom društvu“. Treba podsjetiti da ovaj zahtjev iz stavka 2. članka 8. postavlja pitanje postupka kao i sadržaja. Sud je postavio mjerodavna načela za procjenu nužnosti miješanja u pravo na „dom“ u predmetu *Connors protiv Ujedinjene Kraljevine*, (br. 66746/01, st. 81.–84., 27. svibnja 2004.) koja se odnose na skraćeni postupak u sporovima o posjedu. Mjerodavni odlomak glasi kako slijedi:

“

“81. Miješanje će se smatrati 'nužnim u demokratskom društvu' za postizanje legitimnog cilja ako zadovoljava 'neodgodivu društvenu potrebu' i, posebice, ako je razmjerno s legitimnim ciljem koji želi postići. Dok je na nacionalnim tijelima da inicijalno ocijene nužnost, konačna procjena toga jesu li razlozi navedeni za miješanje relevantni i dostatni je na Sudu, koji će ocijeniti je li miješanje sukladno zahtjevima Konvencije...

82. U tom pogledu, sloboda procjene nužno mora biti prepuštena nacionalnim tijelima, koja su zbog svog direktnog i neprekidnog kontakta s ključnim čimbenicima u svojim zemljama u načelu u boljem položaju od međunarodnog suda da procjeni lokalne potrebe i uvjete. Ova će se sloboda procjene razlikovati u skladu s prirodom predmetnog prava, njegove važnosti za pojedinca te prirodu aktivnosti koja se ograničava, kao i prirodu cilja koji se želi postići tim ograničenjem. Sloboda procjene bit će manja kada je predmetno pravo presudno za to da pojedinac učinkovito uživa osobna ili ključna prava.... S druge strane, u područjima koja se tiču primjene društvene ili gospodarske politike, postoje ovlasti za široku slobodu procjene, kao što je urbanistički kontekst za koji je Sud utvrdio da 'ukoliko je primjena slobodne procjene koja uključuje mnoštvo lokalnih faktora inherentna izboru i provedbi urbanističkih politika, nacionalna tijela u načelu uživaju široku slobodu procjene'.... Sud je također naveo da će u područjima poput stanovanja, koja igraju ključnu ulogu u socijalnoj sigurnosti i gospodarskoj politici suvremenih društava, poštivati prosudbu nacionalnog zakonodavstva o tome što je u općem interesu osim ako je takva prosudba očevidno bez razumnog temelja.... Valja napomenuti, međutim, da je ovo bilo u kontekstu članka 1. Protokola br. 1, a ne članka 8. koji se odnosi na prava od ključne važnosti za identitet pojedinca, njegovo samoodređenje, fizički i moralni integritet, održavanje odnosa s ostalima te sreden i siguran položaj u zajednici.... U slučajevima u kojima su se opći društveni i gospodarski politički čimbenici pojavili u kontekstu samog članka 8., opseg slobode procjene ovisi o kontekstu predmeta, s posebnim naglaskom na stupnju miješanja u osobnu sferu podnositelja zahtjeva...

83. Procjene zaštite dostupne pojedincu posebno su bitne pri utvrđivanju toga je li tužena država, kada je određivala regulatorni okvir, ostala unutar svoje slobode

procjene. Sud posebice mora razmotriti je li postupak donošenja odluka koji je doveo do mjera miješanja bio pošten i omogućuje li dužno poštovanje interesa koji su pojedincu zajamčeni člankom 8...”

64. U ovome predmetu, kad se radi o odlukama domaćih vlasti, Sud primjećuje da su njihovi nalazi bili ograničeni na zaključak da podnositelj zahtjeva prema pozitivnim domaćim propisima nije imao nikakvu pravnu osnovu za stanovanje u stanu. Stoga su se domaći sudovi ograničili na utvrđenje da je podnositelj zahtjeva u stanu bez pravne osnove, ali nisu izvršili daljnju analizu glede razmjernosti mjere koju treba primijeniti protiv podnositelja zahtjeva, i to njegovog iseljenja iz stana u državnom vlasništvu. Međutim, jamstva Konvencije traže da miješanje u pravo podnositelja zahtjeva na poštivanje njegovog doma bude ne samo osnovano na zakonu, nego, na temelju stavka 2. članka 8., i razmjerno legitimnom cilju koji se teži ostvariti, s time da se uzmu u obzir osobite okolnosti predmeta. Nadalje, niti jedna odredba domaćega prava ne smije se tumačiti i primijeniti na način nespojiv s obvezama Hrvatske iz Konvencije (vidi naprijed citirani predmet *Stanková protiv Slovence*, st. 24., 9. listopada 2007.).

65. S tim u vezi Sud ponavlja da svaka osoba izložena riziku miješanja u njeno pravo na dom treba u načelu imati mogućnost da razmjernost i razumnost te mjere bude određena od strane neovisnoga suda, u svjetlu mjerodavnih načela iz članka 8. Konvencije, bez obzira na to što prema domaćem pravu on ili ona nemaju pravo biti u posjedu stana (vidi, *mutatis mutandis*, predmet *McCann protiv Ujedinjene Kraljevine*, br. 19009/04, st. 50., 13. svibnja 2008.).

66. Sud međutim naglašava da do takvog otvorenog pitanja ne dolazi automatski u svakom predmetu koji se tiče spora o iseljenju. Ako se podnositelj zahtjeva želi obraniti pozivanjem na članak 8. kako bi spriječio iseljenje, na njemu je da to i učini, a na sudu je da prihvati ili odbije takav zahtjev. Kao što je već presudio, Sud ne prihvaća da bi davanje prava posjedniku da istakne prigovore temeljem članka 8. imalo ozbiljne posljedice za funkcioniranje domaćih sustava ili za primjenu domaćeg prava o odnosima najmodavaca i najmoprimaca (vidi naprijed citirani predmet *McCann protiv Ujedinjene Kraljevine*, stavke 28. i 54.).

67. Sud primjećuje da je podnositelj zahtjeva u ovome predmetu postavio pitanje svog prava na poštivanje svoga doma, koje nacionalni sudovi nisu rješavali. Oni su naložili iseljenje podnositelja zahtjeva iz njegovog doma bez da su utvrdili razmjernost te mjere. S tim u vezi Sud primjećuje da je podnositelj zahtjeva nacionalnim sudovima predočio argumente vezane za razmjernost mjere svog iseljenja, poput te da je napustio službu u JNA, odgovorio na poziv hrvatskih vlasti i stavio se na raspolaganje za službu u Hrvatskoj vojsci, i da je prije nego se preselio u Rijeku imao stanarsko pravo na stanu u Postojni.

68. Sud također ima na umu tvrdnje podnositelja zahtjeva koje je iznio pred njim, da je u stanu o kojemu je riječ živio preko trinaest godina i da je Ministarstvu obrane tijekom toga vremena plaćao sve režije. On je i radio za to ministarstvo od listopada 1993. do listopada 1994. godine.

69. Još jedan važan element je sljedeći. U okolnostima u kojima nacionalne vlasti, u svojim odlukama kojima je naloženo i potvrđeno iseljenje podnositelja zahtjeva nisu dale nikakvo objašnjenje ni iznijele nikakve tvrdnje koje bi pokazale da je iseljenje podnositelja zahtjeva bilo nužno, legitiman interes države za kontrolom svoje imovine dolazi iza prava podnositelja zahtjeva na poštovanje njegovog doma. Štoviše, kada država nije dokazala nužnost iseljenja podnositelja zahtjeva radi zaštite svojih vlasničkih prava, Sud daje snažan naglasak činjenici da nikakvi interesi drugih privatnih stranaka time također nisu dovedeni u pitanje.

70. Sud nadalje smatra da treba jasno razlikovati podnositelja zahtjeva u ovome predmetu i onih koji jednostavno bespravno zauzmu tuđe stanove i budu u njima. Stoga, Sud, bez dovođenja u pitanje zaključaka nacionalnih sudova o valjanosti pravne osnove posjeda podnositelja zahtjeva u odnosu na tu imovinu, ne može potpuno zanemariti činjenicu da su okolnosti dodjele stana podnositelju zahtjeva bile blisko povezane s konkretnom situacijom Domovinskog rata u Hrvatskoj. I dok tužena država svakako uživa široku slobodu procjene u stvaranju svoje socijalne i stambene politike, Sud primjećuje da je postupak za iseljenje podnositelja zahtjeva započeo tek 1996. godine, pet godina nakon što je podnositelj zahtjeva uselio u stan. Tako, uz to što je podnositelj zahtjeva dugo vremenski razdoblje bio u posjedu stana, Sud primjećuje i da vlasti nisu na početku zauzele čvrsto stajalište glede njegovog prava na posjed stana.

71. Time što nisu ispitali ove tvrdnje, nacionalni sudovi nisu podnositelju zahtjeva pružili odgovarajuću postupovnu zaštitu.

72. Stoga je u ovome predmetu došlo do povrede članka 8. Konvencije.

II Ostale navodne povrede Konvencije

73. Podnositelj zahtjeva nadalje prigovara na temelju članaka 6. i 13. Konvencije načinu na koji nacionalni sud tumači zakone, te prigovara da nije imao na raspolaganju djelotvorno pravno sredstvo.

74. U svjetlu svih materijala koje posjeduje, te u mjeri u kojoj su prigovori u ovom predmetu u njegovoj nadležnosti, Sud smatra da ovaj dio zahtjeva ne upućuje na postojanje bilo kakve povrede Konvencije. Slijedi da je ovaj prigovor nedopušten na temelju članka 35., stavka 3. (a) jer je očigledno neosnovan, i mora biti odbačen na temelju članka 35., stavka 4. Konvencije.

III PRIMJENA ČLANKA 41. KONVENCIJE

75. Članak 41. Konvencije propisuje kako slijedi:

"Ako Sud utvrdi da je došlo do povrede Konvencije i dodatnih protokola, a unutarnje pravo zainteresirane visoke ugovorne stranke omogućava samo djelomičnu odštetu, Sud će, prema potrebi, dodijeliti pravednu naknadu povrijeđenoj stranci."

A. Šteta

76. Podnositelj zahtjeva potražuje 50.000 eura (EUR) na ime nematerijalne štete. Potražuje i materijalnu štetu. Glede materijalne štete, objasnio je da bi, da mu je bilo dodijeljeno stanarsko pravo na stanu o kojemu je riječ, on mogao kupiti taj stan za 62.502,45 hrvatskih kuna (HRK). Tržišna vrijednost takvog stana u Rijeci je 563.464,50 HRK. Stoga potražuje razliku do 473.962,05 HRK.

77. Vlada smatra da su potraživani iznosi prekomjerni i nepotkrijepljeni dokazima.

78. Sud ponavlja da presuda u kojoj je utvrdio povredu nameće tuženoj državi pravnu obvezu okončati povredu i ispraviti njene posljedice. Ako nacionalno pravo dozvoljava - ili dozvoljava samo djelomično - ispravljanje, članak 41. daje ovlast Sudu da oštećenoj strani dosudi pravičnu naknadu koja mu se čini odgovarajućom (vidi predmet *Iatridis protiv Grčke* (pravična naknada) [GC], br. 31107/96, stavci 32.-33., ECHR 2000-XI). S tim u vezi Sud primjećuje da temeljem članka 428.a Zakona o parničnom postupku podnositelj zahtjeva može podnijeti zahtjev za ponavljanje građanskog postupka u odnosu na koji je Sud utvrdio povredu Konvencije. S obzirom na narav prigovora podnositelja zahtjeva temeljem članka 8. Konvencije, i razloga zbog kojih je utvrdio postojanje povrede toga članka, Sud smatra da je u ovome predmetu najprikladniji način ispravljanja posljedica te povrede ponavljanje postupka kojemu se prigovara. Kako slijedi da domaće pravo dozvoljava takav ispravak, Sud smatra da nema potrebe podnositelju zahtjeva dosuditi bilo koji iznos u odnosu na materijalnu štetu (vidi predmet *Trgo protiv Hrvatske*, br. 35298/04, stavak 75, 11. lipnja 2009.).

79. S druge strane, sud nalazi da je podnositelj zahtjeva sigurno pretrpio nematerijalnu štetu. Stoga podnositelju zahtjeva dosuđuje s toga naslova 2.000 EUR, uz sve poreze koji bi mogli biti zaračunati na taj iznos.

B. Troškovi i izdaci

80. Podnositelj zahtjeva potražuje i 93.495,43 HRK na ime troškova i izdataka nastalih pred Sudom.

81. Vlada smatra da je taj iznos prekomjeran i nepotkrijepljen dokazima.

82. Prema sudskoj praksi Suda, podnositelj zahtjeva ima pravo na naknadu troškova i izdataka samo u mjeri u kojoj se dokaže da ih je stvarno i neophodno pretrpio i da je njihova visina bila razumna. U ovome predmetu, uzimajući u obzir dokumente koje ima u posjedu i naprijed navedene kriterije, Sud smatra razumnim dosuditi iznos od 60 EUR na ime troškova i izdataka u domaćem postupku i 2.000 EUR za postupak pred Sudom.

C. Zatezna kamata

83. Sud smatra primjerenim da se zatezna kamata temelji na najnižoj kreditnoj stopi Europske središnje banke uvećanoj za tri postotna boda.

Iz tih razloga Sud jednoglasno

1. Utvrđuje da je prigovor koji se odnosi na pravo podnositelja zahtjeva na poštivanje njegovog doma dopušten a ostatak zahtjeva nedopušten;
2. Presuđuje da je došlo do povrede članka 8. Konvencije.
3. *Presuđuje*
 - (a) da tužena država treba isplatiti, u roku od tri mjeseca od dana kad presuda postane konačnom u skladu s člankom 44. stavkom 2. Konvencije, slijedeće iznose koje je potrebno preračunati u hrvatske kune prema tečaju važećem na dan namirenja;
 - (i) 2.000 EUR (dvije tisuće eura), na ime nematerijalne štete, uvećane za sve poreze koji bi se podnositelju zahtjeva mogli zaračunati;
 - (ii) 2.060 EUR (dvije tisuće šezdeset eura) na ime troškova i izdataka, uvećanih za sve poreze koje bi se podnositelju zahtjeva mogli zaračunati;
 - (b) da se od protoka naprijed navedena tri mjeseca do namirenja na prethodno spomenute iznose plaća obična kamata prema stopi koja je jednaka najnižoj kreditnoj stopi Europske središnje banke tijekom razdoblja neplaćanja, uvećanoj za tri postotna boda;
4. Odbija preostali dio zahtjeva podnositelja zahtjeva za pravičnom naknadom.

Sastavljeno na engleskome jeziku i otpravljeno u pisanom obliku dana 21. lipnja 2011. godine u skladu s pravilom 77. stavcima 2. i 3. Poslovnika Suda.

Søren Nielsen
tajnik

Anatolij Kovler
predsjednik